

Istoricul localității Iablanita

În prezent comună Iablanita este formată din satele Iablanita, Petnic și Globu- Craiovei. Istoria satului Iablanita datează din cele mai vechi timpuri, lucru dovedit de numeroasele obiecte descoperite cu totul întâmplătoare.

Vatra actuală a satului se întinde pe mai bine de doi kilometri, pe firul unei văi de-a lungul șoselei naționale Caransebeș-Bozovici-Oravița și este întretăiată de două râuri, anume Craiova (cu afluentul său Seliște) și se varsă în râul Belareca, afluent al Cernei bănățene. Numele satului Iablanita are o vechime multiseculară și a fost dat așezării în timpul când localnicii au început să conviețuiască cu populațiile slave. Se afirmă că numele de Iablanita provine dintr-un vechi slav, anume din „iablonka”, însemnând măr. S-ar putea ca Iablanita să-și aibă originea în „jablanu”, care tot măr înseamnă. Se mai dă ca posibilă origine aceea din „jablan”, cuvânt slav cu înțelesul de plop înalt (populus pyramidalis). Adevărata origine este greu de stabilit.

Cert e că în vechea vatră a satului au existat numeroși plopți piramidali, încă mai există, dar în număr cu totul redus. Semnificativă ni se pare prezența, în imediata apropiere de vechea vatră a satului, a unei destul de întinse păduri, formată, în principal din plopți și numită „Topolia”, ceea ce ne trimite la slavul „topol (a)”, care înseamnă tot plop, dar altfel de plop, anume cel alb (populus albă).

Cu același nume (ori asemănător) mai există și alte localități, atât în România, cât și în țări limitrofe. Astfel, în Bucovina a existat o „Iablonita”, în prezent în stăpânirea Ucrainei, iar în Iugoslavia este altă Iablanita, unde s-a construit o hidrocentrală. În Polonia, românii emigrați din Maramureș prin secolul al 16 – lea au înființat în regiunea Sombor sate, unele din acestea având nume asemănătoare Iablanitei bănățene.

În țară trebuie semnalat un sat cu numele de Iablanita în comună Padina, jud. Mehedinți, care, după tradiția locală, ar fi fost înființat tocmai de oameni veniți din Iablanita bănățeană. De altfel, în Oltenia există sate întemeiate de locuitori plecați îndeosebi din Almăj în timpul domniei lui

Constantin Brâncoveanu (1688-1714). Cei care le-au înființat le-au dat numele satelor pe care le-au părăsit: Almăj, Almăjel, Gârbovăț, Șopot. Almăjenii așezați în Oltenia au fost organizați „ca breaslă deosebită” și supuși la o dare fiscală deosebită, dar după anul 1696 nu mai sunt consemnați în această stare și deci au intrat în cadrul birurilor ordinare. Emigrarea acestor almăjeni și poate a altor bănățeni a fost determinată de așa zisul „război lung” care s-a purtat între turci și austrieci pe meleagurile bănățene și care a provocat grele suferințe populației.

Satul Iablanita era așezat în trecut cu 3-4 kilometri mai sus, către pădurea cea mare, față de vatra actuală. Casele, din lemn, era așezate pe văi, ogășe, în locuri cât mai bine ascunse, înconjurate de pădurea formată din fagi, pini și plopți. De-a lungul timpului, pădurea a fost mereu tăiată, iar acum mai sunt doar unele crânguri în locuri cu totul nepotrivite pentru agricultură.

Vechea vatră a satului este numită astăzi „Valea Satului „ori „La Satul Bătrân” mai obișnuit „La Sat”.

Mutarea satului în vatra actuală a însemnat o acțiune de mare amploare, bine gândită, organizată și condusă de autoritățile austriece prin structurile militare ale teritoriului, respectiv prin regimentul grăniceresc” Scoaterea la drum a satelor”, cum s-a numit acțiunea, a preocupat și implicat serios conducerea regimentului grăniceresc, care a făcut dese intervenții la forurile superioare pentru a primi aprobarea necesară. Se susținea necesitatea unei asemenea măsuri deloc ușoară, prin aceea că se obținea o mai bună organizare a satelor, se micșora aria de răspândire a caselor, se realiza o mai bună înfățișare a acestora și astfel administrarea devenea mai eficientă, mai economicoasă. Argumentul deosebit de însemnat și hotărâtor în obținerea aprobării mutării satelor a fost dorința și îndeosebi necesitatea ca

autoritățile să poată supraveghea mai ușor, dar și mai temeinic populația. Se susținea că numai astfel se putea împiedica locuitorii să se asocieze în cete conduse de căpitani numiți și harambase ori să ajute asemenea „bande” care se luptau cu autoritățile austriece, adeseori abuzive și corupte. Membrii acestor formații de luptă „bande”, numiți și „lotri”, un fel de haiduci bănățeni s-au dovedit greu de înfrânt, în ciuda multiplelor măsuri de urmărire și pedepselor deosebit de aspre aplicate celor prinși. Ca să exemplificăm cu un singur caz, se consemnează într-un document din 30 martie 1774 că au fost condamnați la moarte prin ștreang și executați Jurj Voican și Pătrașcu Nemuc, grăniceri, pentru că au avut legături cu lotri și i-au ajutat.

Se mai susținea că răspândirea caselor la distanțe mari unele de altele nu permitea ca locuitorii atacați de hoți, căci erau și dintre aceștia, să se poată întrajutora, argument pe deplin real. Mutarea satelor în locuri ușor accesibile a preocupat mult timp autoritățile austriece, dar abia prin rezoluția imperială din 1 mai 1784 s-a aprobat, de pildă, ca în județul Caraș-nemilitarizat, să se înceapă regularizarea satelor. În granița militară, datorită militarizării populației, făcută cu puțina vreme înainte, precum și din cauza ultimului război cu turcii de pe meleagurile Banatului „1788-1789”, mutarea satelor s-a început mai târziu. Dovadă este raportul comandei regimentului din Caransebeș din 3 ianuarie 1791, prin care se solicita Comandamentului General Bănățean să se aprobe regularizarea satelor de pe traseul Jupalnic-Caransebeș. Se mai cerea să se dea ordin maiorului Duca, socotit un bun inginer, ce lucrase mulți ani la redactarea harților, să traseze pe teren noile vetre ale satelor. Se face apel ca acțiunea să înceapă cât mai repede pentru că locuitorii să poată tăia lemnele de construcție necesare pe timpul iernii și deci să se termine această lucrare până la reluarea muncii de câmp. Se mai solicitau ofițeri care, din partea regimentului grăniceresc, să aibă grijă ca toate casele să se construiască bine. Punerea în practică a acestui plan, deosebit de dificilă, impunea executarea a numeroase lucrări pregătitoare. În primul rând a fost necesară o conscripție (recensământ) a populației, pentru a se cunoaște numărul familiilor, al membrilor acestora care trebuiau mutați în noua vatră a satului. Se impunea întocmirea unui „plan de regularizare” ce trebuia să cuprindă pentru fiecare familie locul de casă atribuit (plațul) etc. și numai după aprobarea acestuia de Comandamentul General Militar din Timișoara se putea trece la fapte.

Se susține că Iablanița și Petnic au fost mutate în anul 1780 în actualele vetre, dar aceasta nu se verifică, pentru că militarizarea populației se terminase nu chiar cu mult timp înainte și autoritățile erau preocupate să liniștească populația, să-i învețe pe locuitori cu disciplina ostășească, cu totul neobișnuită pentru oameni. Nu se puteau crea noi focare de nemulțumiri. De altfel, documentar, aprobarea mutării s-a dat abia în anul 1792, când veni poruncă: „toate satele în rând să se reguluiască”, iar în 1793 satele „se sparseră și la drum ieșiră”.

Cercetările întreprinse nu au pus în lumină documente din care să fi rezultat că au existat cauze speciale care să fi impus mutarea celor două sate cu mai mult de zece ani înainte de începerea acțiunii generale de „scoatere la drum a satelor”.

Locuitorii au opus o puternică rezistență, refuzând să accepte mutarea și, astfel, să se despartă de locul unde s-au născut și unde înaintașii își aveau mormintele. Autoritățile au luat aspre măsuri pentru a obliga băștinașii să se mute, celor nesupuși dărâmându-le casele și bordeiele pe care, după terminarea războiului din 1788-1789, reușiseră să și le construiască. Împotrivirea a fost însă

Înfrântă, dar mutarea a durat mulți ani, iar locuitorii au făcut multă vreme „rugări” pentru a rămâne în vechile vetre ale satelor. Unor sate li s-a aprobat să rămână la vechile lor „seliște”, ca de pildă la 14 mai 1805 localităților Valea-Bolvașnița, Cănicea și Cuptoare. Deci după 14-15 ani de la începerea strămutării satelor, nu toate erau așezate în vetrele ce li se stabiliseră. Iablanița, împreună cu satele Cănicea, Cornea, Crușovăț, Cuptoare, Domașnea, Globucraiova,

Lăpușnicul, Pârvova, Luncavița, Mehadica, Petnic, Verendin și Teregova, a făcut parte din teritoriul numit în vechime „Craina”, nume rar folosit în timpurile noastre, deși apare în documentele austriece din 1724, ca și mai târziu, ca de pildă prin 1772-1773, când s-a înființat o companie de grăniceri în Ținutul Craina (Gegend Krajna), cu sediul în satul Petnic. Atât în scriptele austriece, cât și în alte lucrări cunoscute lipsesc adeseori câte unul din satele menționate, dar toate apar în documente. Ținuturi cu denumirea de Craina mai există și în fosta Iugoslavie, unul din acestea se află pe malul drept al Dunării, între Orșova și Turnu-Severin și este locuit de mulți români.

Numele de Craina (Krajna) este de origine slavă și își are originea în cuvântul „kraj”, care « margine » înseamnă. Se pune întrebarea de ce acest teritoriu a primit numele de „margine”, era oare o margine de țară ori este marginea unui teren natural? Această ultimă părere predomină în lucrările de specialitate, considerându-se că toponimul „margine” nu are nici o legătură cu noțiunea de graniță politică și de stat. În ceea ce privește Craina bănățeană, toate satele enumerate ca făcând parte din acest ținut sunt așezate la poalele Munților Semenici și Almăjului și nu depășesc culoarul Cerna – Timiș, făcând astfel legătura cu Munții Mehedințiului.

În teritoriul actual al satului Iablanița, oamenii au locuit din cele mai vechi timpuri, lucru dovedit de numeroase obiecte care au fost descoperite cu totul întâmplător, și nu prin cercetări sistematice. Ani de-a rândul, vestigiile de pe aceste meleaguri au fost adunate cu multă grijă, stăruință și cheltuială, apoi, treptat, predate unor instituții și muzee de preotul satului, George Tătucu (1860-1943). Astfel, în anul 1882 s-au descoperit, într-un loc neprecizat, mai multe obiecte din bronz, dintre care șapte celturi au fost achiziționate de vrednicul preot. În anul 1890, la un kilometru de gară, către „Cheile Globului”, pe terenul de la poalele „Dealului Viilor”, un teren mai ridicat între râul Mehadica și „Valea Satului” (pârâu derivație din râul Sfârdinul Mic), unde în prezent au proprietăți familiile Grecu-Droanță, Marescu-Ciuca, Peșan-Truc și alții, au fost descoperite 18 celturi care au ajuns în colecțiile unor muzee din Viena și Orșova, precum și la muzeul „Preparandiei” (Școlii Normale) din Caransebeș. Din obiectele adunate, părintele Tătucu a donat în anul 1893 Preparandiei din Caransebeș o unealtă din epoca de bronz, iar după primul război mondial a dăruit Muzeului „General Nicolae Cerna” din Băile-Herculane două securi din epoca de piatră și alta din cea a bronzului. La muzeul din Băile-Herculane se mai găsește un topor din bronz, cu precizarea că este un celt și că a fost descoperit în Iablanița. S-au mai predat, în anul 1931, Muzeului Episcopiei Ortodoxe din Caransebeș o secure din epoca de piatră și alte unelte din epoca bronzului.

Numărul relativ însemnat al unor astfel de obiecte descoperite în teritoriul satului, ca și vechimea lor au determinat menționarea lor în numeroase lucrări de specialitate, mai vechi și mai noi, ca depozite din epoca bronzului și din perioada timpurie a fierului (Hallstatt A1).

Prin 1925-1926, cu ocazia săpăturilor în vederea înființării unei cariere de piatră, efectuate la baza unui bloc uriaș, care era situat în apropiere de calea ferată și la începutul dealului „Stretin” (Strecin, spun locuitorii), Petru Târziu, zis Mozâncariu, a descoperit, împreună cu încă trei locuitori ce lucrau acolo, o oală din pământ, de culoare neagră, în care s-au aflat o candelă din argint și un anumit număr de monede de aur. Autorul descoperirii le-a spus unor cercetători că monedele au fost de origine romană și că le-ar fi predat muzeului din Turnu-Severin.

Romanii, după ce au cucerit Dacia, au construit drumuri și castre care să le permită a circula în siguranță și să poată stăpâni mai ușor teritoriul cucerit. Pe culoarul Cerna-Timiș au ridicat o salbă de castre, menite să apere drumul imperial ce venea de la Drobeta (Turnu-Severin), trecea prin Dierna (Orșova) și ajungea la Tibiscum (Jupa), de unde se continua până la Sarmizegetusa, capitala Daciei. Au mai construit un castru între Mehadia și Plugova, numit

Praetorium, ce era așezat lângă actualul pod Bolvașnița, între râul cu același nume și Belareca.

În Craina bănățeană au existat așezări romane la Petnic și Lăpușnicel. În teritoriul actual al Iablaniței s-a derulat o activitate agricolă impusă și de necesitățile castrului, iar extragerea din cariere a pietrei necesare numeroaselor construcții a fost o altă ocupație a locuitorilor. Sub dealul Strajița, spune tradiția, s-ar fi aflat rămășițele unui castel unde ar fi locuit „un domn mare”. S-au făcut acolo săpături, au fost găsite unele monede, chiar una din aur, având inscripția „Traianus Hadrianus an 60”, pe care ar fi văzut-o la preotul local Nicolae Tătucu învățatul bănățean Tincu Velea. (Preotul a slujit biserică între anii 1832-1875). Unde anume au fost acele rămășițe de ziduri, nu se mai știe din păcate și nici urme ale vreunei vechi așezări nu mai sunt.

Părăsirea Daciei de către autoritățile și legiunile române în anul 272 nu au dus și la părăsirea sudului Banatului, unde imperiul roman și apoi cel bizantin și-au păstrat unele capete de pod.

Împărații romani Dioclețian (284-305) și Constantin cel Mare (306-337) reușesc să lărgesc aceste capete de pod, cuceresc teritorii, refac cetăți, printre care Drobeta și Dierna. Menținerea legăturilor cu lumea romană și după părăsirea Daciei este confirmată și de monedele cu an de emisie mult după anul 272, care au fost descoperite în tezaurele aflate în Banatul sudic, ca de pildă la Orșova, Mehadia etc. Cu timpul însă, legăturile cu lumea de dincolo de Dunăre s-au împușinat. De altfel, culoarul Cerna-Timiș a fost o cale relativ ușoară de pătrundere și de ieșire pentru multe popoare migratoare care s-au perindat pe teritoriul țării noastre. Să amintim doar penetrarea în anii 1241-1242, a tătarilor, care veniți din Oltenia, au distrus cetatea Mehadia” Myald” și au pustit înjghebările românilor. După retragerea lor, cetatea Mehadia este refăcută de regele Ungariei Bela al IV-lea cu munca românilor, fără îndoială. Nevoia de a apăra mai bine a determinat oștile să se unească în voievodate conduse de unul dintre cnezii satelor din valea respectivă. Astfel, se atestă documentar existența în secolul al XIV-lea a unui voievod Milutin, cneazul Mehadiiei. Din acest voievodat a făcut parte și Iablanița.

În alt document, cel al regelui Vladislav I al Ungariei din 1440, se arată că la punerea în posesie a unor moșii ale fraților Ladislav și Dees, fiii lui Petru din Timișel, au participat și fiii voievodului din Mehadia, Ladislav și Mihai. Instituția cnezială-voievodală a românilor bănățeni se formase 10 înainte de venirea, ungarilor, care au aflat populația bine organizată. Necesitatea de a apăra granița teritoriului recent cucerit și mai ales puterea și buna organizare a cnezatelor i-au obligat pe unguri să le mențină cu structură proprie și cu numeroase drepturi. Între acestea și acela de a judeca după dreptul românesc „jus valachicum” mult menționat în documentele emise de cancelariile maghiare. Tocmai de aceea în înțelegerea din 2 iunie 1247 dintre Bela al IV-lea, regele maghiar și cavalerii ioaniți chemați să apere granița s-a prevăzut că valahii să-i ajute cu oastea lor „cum apparatu suo bellico” pe acești cavaleri. Dacă cnezatele românești nu ar fi avut o bună și eficientă organizare militară nu s-ar fi consemnat astfel de prevederi într-un act de asemenea importanță.

Există și alte documente care dovedesc vechimea organizării cneziale în Banat unul din 1350, prin care este repus în drepturile „ereditare” voievodul Ioan, fiul lui Iuga, din districtul Caransebeș, în baza unui privilegiu acordat de regele Bela al IV-lea” 1235-1270” și de fiul său Ștefan.

Iablanița apare pentru prima dată într-un document emis în anul 1402 de Nicolae de Chaak, voievodul Transilvaniei și Comitatului Timișan. În acest act se redau judecata și hotărârea privind stăpânirea satelor „Iabalchna” Iablanița, Zalyn și Kiralmezeye ultimele două neidentificate.

În congregația nobililor și cnezilor din districtele Caransebeș și Mehadia, ținută în prezența voievodului Chaak la Mehadia, cnezii Dragomir fiul lui Nexe și Blasius de Kiralmezeye sau judecat cu fiii lui Deeș de Timișel, anume Petre Hamagh, Cristofor și Mihail, pentru proprietatea celor trei sate. Între nobili și cnezii care au luat parte la judecată, documentul menționează pe Stoian de Chorna, Bogdan, fiul lui Farkaș de Mothnok, familii care ani prelungiți au apărut în numeroase înscrisuri. Congregația hotărăște că numiților cnezi să li se atribuie satul Kirlamezey cu toate drepturile, iar fiilor lui Dej de Timișel-celelalte două. Se menționează în document că părțile au fost mulțumite cu aranjamentul și hotărârea „zișilor bărbați cinstiți și nobili” care se pare au și mijlocit înțelegerea dintre părți. Voievodul a eliberat familiei Timișel un act în care s-a trecut hotărârea adusă în litigiu cu cei doi cnezi.

Urmașii cnezilor Dragomir și Blasius nu au fost mulțumiți cu hotărârea, căci în anul 1425, deci după 23 ani de la prima judecată trei cnezi anume Ștefan, Rayo și Dobreș, au deschis un nou proces contra familiei de Timișel. Și de această dată procesul a fost judecat la Mehadia, în prezența comitelui de atunci, Pippo Spano, de fapt Fillippo de Scolari-italian de origine. Cei trei cnezi au arătat că au fost alungați cu forța din moșiile Iablanița și Zalyn, păstrate în numele cnezatului de strămoșii lor, ca și de ei. Reprezentantii familiei de Timișel au susținut că deși sunt adevărate cele susținute de cnezi, totuși satele le-au revenit conform hotărârii din anul 1402 și au prezentat actele ce le-au primit atunci. Ținând seama de acest document, Pippo Spano consideră legală deținerea Iablaniței și a Zalynului de către familia de Timișel și le atribuie din nou acestei familii” cu toate folosințele și apartinătoarele lor”. Reclamanții, cnezi Ștefan, Rayo și Dobreș, sunt declarați calomniatori și li se impune „potolire veșnică”, probabil considerându-se prin aceasta că judecată este definitivă.

Însă în anul 1428, cei trei cnezi, la numai trei ani de la precedenta hotărâre, au intentat o nouă acțiune privind proprietatea celor două sate. Congregația generală a nobililor, cnezilor și a altor stări s-a ținut tot în Mehadia, de data asta chiar sub președinția regelui Sigismud al Ungariei.

În a șasea zi a congregației la trei ianuarie 1428 cei trei cnezi au acuzat „au arătat și s-au plâns” pe membrii familiei de Timișel, fii celor patru din 1402 că de patru s-au mai puțini ani i-au înlăturat cu forța și mai puțin legal, neținând seama de dreptul cnezial asupra satelor Iablanița și Zalyn, deși strămoșii lor și prin urmare ei însăși, în numele cnezatului, de foarte mulți trecuți ani, le-au ținut în pace și le-au stăpânit în tihnă. Asupra acestor fapte, cnezii doresc să se țină după lege.

Reprezentanții familiei Timișel „în suplica” au răspuns că cele două moșii precum și cnezatul lor nu le-au ocupat cu puterea și contrar legii, ci le-au obținut legal de la cei trei cnezi în anul 1425, în fața comitelui Pippo Spano. Au fost prezentate adunării actelor celor două procese anterioare din 1402 și

1425, iar regele Sigismud își însușește recomandarea adunării de judecată și decide ca moșiile Iablanița și Zalyn să fie ținute în continuare de familia Timișel împreună cu cnezatele și toate folosințele și apartinătoarele lor. Ca și în 1425 cnezilor Ștefan, Rayo și Dobreș li se impune „tăcere veșnică”, iar pentru re ațâțarea unui litigiu stins și terminat sunt declarați din nou calomniatori. În viitor, pentru aceasta „să suporte pedepse și neplăceri conform tradiției regatului nostru”. Ce anume 11 trebuiau să suporte cei trei cnezi, documentele nu o arată, dar nu există îndoială că vor fi suferit destule.

Pierderea satelor Iablanița și Zalyn de către cnezii români reprezintă un caz tipic de contopire de destrămarea a obștilor țărănești, de acaparare a pământului celor slabi de cei mai puternici. Cele două sate au rămas familiei Timișel care era una din cele mai puternice și de mare prestigiu din sudul Banatului înaintașii familiei fiind înnobițați încă din timpul regelui Carol Robert al Ungariei care în anul 1330 a fost înfrânt la „Posada „de Basarab I.

Începând cu anul 1447 nu mai sunt cunoscute documente din care să rezulte că familia Deesy de Timișel ar mai fi avut proprietăți în Iablanița s-au Zalyn, în Iablanița apare ca proprietară o altă familie anume Zentheș scrisă în diferite forme în documentele ulterioare, menținându-se mult timp cu proprietăți în Iablanița unde s-a așezat obținând de la familia Timișel proprietăți fie prin înrudire, fie prin cumpărare. Membrii familiei Zenthes apar și în alte documente din anii 1480, 1500 și 1501.

Delegarea atâtor membri ai familiei acesteia ca martori dovedește că și aceasta s-a bucurat de un bun prestigiu. După înfrângerea oastei ungurești de către turci la Mohaci unde regele și-a pierdut viața, Paul Szenthe stăpânul de atunci al Iablaniței i-au fost confiscate bunurile și dăruite lui Mihai Sebesy "Sebeșanul", devotamentul lui Sebesy față de rege a fost răsplătit prin donația pe vecie a satelor Iablanița și Glob precum și prediile Podmeley "Submal", Zegoșan „Zăgujeni, Pressyncz” (Preșeț), „Budessyncz” (Neidentificat), „Waralyecz” (Valalăt), „Raczbojnik” (Războinic), din teritoriul actual al Iablanitei, dar și Kalva și Cherova din apropiere. În document se precizează că toate bunurile menționate au aparținut lui Paul Szenthe. Ne mai este cunoscut un document din 1607 conform căruia principele Ardealului Rakoczi Sigismund dăruiește lui Lodi Simion și soției sale, Boronkai Susana, între alte bunuri și Iablanița.

Din 1607 nu se mai cunosc documente maghiare care să ateste proprietari ai Iablaniței. În urmă mai multor războaie purtate între austrieci și turci sudul Banatului a trecut de o parte și de alta sub ocupația austriecilor și turcilor, iar la 26 ianuarie 1699 turcii și-au menținut întreg Banatul prin Pacea de la Karlovitz.

În anul 1716 se pornește un nou război între turci și austrieci, iar prin Pacea din 21 iulie 1718 Austria cucerește definitiv Banatul, Oltenia și o parte din Serbia. În urma represaliilor imperiului Habsburgic împotriva populației din Banat și Oltenia a determinat populația să lupte alături de turci contra austriecilor.

Prin pacea încheiată la 25 august 1739 se consemnează că Banatul rămâne Austriei, hotarul dintre Austria și Oltenia s-a hotărât a fi râul Cerna.

După ocuparea Banatului de către austrieci în anul 1716 românii s-au angajat treptat și la activități militare, s-au folosit toate metodele posibile pentru recrutarea localnicilor una dintre măsuri a fost aceea a „prinderii” deci recrutarea cu forța. Militarizarea populației din sudul Banatului începuse în anul 1768, iar în anul 1773 au fost preluați în unitatea militară de grăniceri și locuitori din Craina, Almăj și Clisura Dunării.

Necesitățile au determinat autoritățile militare să înființeze și unități în definitiv cu atribuții similare plăieșilor, iar componenții lor sau numit „serezani”. Recrutarea se efectua de comandantul companiei, iar grănicerii recrutați trebuia să fie cei mai buni, devotați, curajoși, plin de abnegație și cu o bună condiție fizică. Un asemenea sezeran din Iablanița a fost Grigore Trailovici, care în anul 1853, a participat la descoperirea coroanei regale, ascunsă de Kossuth la Orșova și a făcut parte din garda care a transportat coroana la Budapesta. Acest Trailovici s-a bucurat de multă vază fapt ce i-a dat posibilitatea să-și dea un fiu, încă de la vârsta de 7 ani la o școală din Panciova, a învățat apoi doi ani la Biserica Albă, patru ani la Kamenitz, doi ani ca elev la școala de campanie din Olmutz, unde dintre cei 35 elevi absolvă primul clasificat. Și astfel la 1 noiembrie 1869, a devenit cadet la 20 ani, în anul 1872 este avansat sublocotenent și repartizat la școala de cartografie a Institutului geografic militar, unde s-a distins prin lucrări de cartografie fiind decorat cu diverse medalii și ordine printre care și „Coroana României” acordată de statul român. Din cauza unei invalidități a fost pensionat cu gradul de locotenent-colonel. Bun român, nu și-a uitat satul natal, dăruind bisericii obiecte de cult, iar la episcopia ortodoxia din Caransebeș a constituit o fundație, în 1914, cu numele de „Grigore și Otilia Trailovici”, în sumă de 3000 de coroane, cu scopul de a acoperi cheltuielile pentru pomenirea 12 părinți lor săi și pentru ajutorarea școlărilor săraci din Iablanița. După război, a majorat fondurile fundației sale. A făcut parte din comitetul

care a trudit pentru construirea bisericii ortodoxe române din Viena. A decedat la Viena în anul 1926, în vârstă de 77 de ani. Timp de mai bine de 100 de ani, iablanicienii, ca de altfel și locuitorii altor sate din sudul Banatului, au făcut parte din unități militare conduse de austrieci. Nu cunoșteam decât puține persoane din documente și anume cele care au participat la războaie, au decedat și s-au distins în lupte. Primul despre care avem știre din cronică protopopului Stoica este Barbu Târziu acesta împreună cu caporalul Proca Nedelcovici (Sacolovăți) colaine căpătară". Fără îndoială că cei doi au făcut fapte deosebite în războaiele cu turcii din 1788-1790, încât cronicarul Stoica, participant ca preot la acest război, numai pe ei îi menționează în scrierile sale. S-au afirmat în primul rând ca subofițeri, apoi ca ofițeri; dintre români, s-au ridicat cadre care s-au distins prin valoarea lor și nu puțini au ajuns la gradul de general.

Războiul cu Prusia din 1866 a obligat Austria să-și mobilizeze toate forțele militare ca în alte războaie, regimentul grăniceresc nr. 13 a participat din plin cu toate cele patru batalioane ale sale.

După acest război a urmat o perioadă de liniște. Nu după mult timp, în anul 1872, regimentul grăniceresc nr. 13, contrar voinței populației militarizate, a fost desființat, iar teritoriul regimentar a fost trecut la legile civile (a fost provincializat) și alipit Ungariei.

Perioada 1872-1918 a fost una dintre cele mai dificile pentru oamenii acestor locuri, puși în fața unor samavolnicii fără precedent: alungarea din școală a limbii române, înlăturarea treptată a românilor din administrația satelor, maghiarizarea numelor localităților, dar și a numelor de botez și uneori chiar a celor de familie în registrele de stare civilă.

În Iablanița, animatorul și conducătorul luptei naționale a fost părintele George Tătucu, care, cu mult curaj, a întreprins numeroase acțiuni și proteste, sprijinit de cvasitotalitatea populației.

Succesele armatei române și declararea independenței ca urmare a războiului cu turcii din 1877-1878 au avut un puternic ecou în rândurile bănățenilor, ceea ce l-a determinat pe pretorul Ștefan Nagy din Orșova să raporteze că în Iablanița, Petnic, Plugova țărani români opun o îndârjită rezistență autorităților și că a fost nevoie să trimită trupe pentru a potoli populația. Autoritățile ungurești au luat aspre măsuri pentru a împiedica alegerea în Dietă (Parlament), în Congregația Județeană, în Comunitatea de Avere etc. A tuturor românilor care nu candidau ca susținători ai partidelor ungurești, ci erau candidați din partea Partidului Național Român ori independenți, dar cu program național românesc. Între astfel de măsuri a fost și aceea de a stabili secții de votare cât mai departe; pe drum erau postate cordoane de jandarmi menite să împiedice prezentarea românilor la vot. De pildă, pentru a bloca alegerea generalului Traian Doda în Parlamentul din Budapesta, secția de votare a fost pusă la Caransebeș. Alegătorii români din Iablanița au plecat totuși cu mâncare în straiță și pe picioare, prin păduri, pe cărări ocolite; o dată ajunși la Caransebeș au pătruns în oraș prin grădinile și curțile locuitorilor români și în dimineața votării au fost, împreună cu mulți alți români, în fața secției de votare pentru a-l alege pe general, care a și reușit mereu între 1874 și 1887. Ziua votării a însemnat și un fel de sărbătoare a românilor, care, în cântece de fluier și cimpoi, au întins hore în piața orașului, iar autoritățile nu au reușit să le oprească. Stabilirea de secții cât mai îndepărtate a fost o practică menținută mult timp de unguri; în anul 1914, alegători din districtul Mehadia, deci și cei din Iablanița, trebuiau să se ducă să voteze la Bozovici. Drept de vot aveau numai proprietarii a cel puțin 10 jugăre (așa-zisul vot cenșitar) și cei care puteau să susțină un examen de cunoaștere a limbii maghiare. Prezintă interes să se știe că din Iablanița au fost 201 locuitori cu averea cerută, deci un sat puternic atunci, pentru că din întreg cercul de votare, doar Bozovici, cu 364 și Prilipeț, cu 204 votanți, depășeau Iablanița.

După anul 1900, statul maghiar a devenit tot mai intolerant și cu mai multe măsuri aspre față de români. Existența în Iablanița a unui puternic focar de luptă națională a determinat

autoritățile ungurești să urmărească permanent activitatea locuitorilor și cu deosebire a părintelui George Tătucu. Acesta a fost supus multor șicane, i s-au intentat diverse procese, a fost adeseori reclamat la episcopie, precum și la autorități superioare, a fost acționat în justiție și amenințat cu ani grei de temniță. Toate acestea l-au determinat că în anul 1914 să treacă munții pe la Brașov, refugiindu-se împreună cu soția sa în România.

La intrarea României în război contra Germaniei și Austro-Ungariei în vara anului 1916, autoritățile maghiare au arestat numeroși fruntași români considerați periculoși. Din Iablanița au fost internați la Șoproon – Ungaria, până în anul 1918, Ion Balaci, prin codrean (brigadier) pensionar, împreună cu soția sa Irinași cu preoteasa Safta Lighezan, ambele surori ale preotului Tătucu. A mai fost internat și Nicolae Stroescu-Vâlsăn, „teolog absolut”, care terminase teologia la Caransebeș. La Caransebeș, pentru ziua de 14/27 noiembrie 1918, au fost convocați delegați delegați ai consiliilor naționale din satele „Comitatului Caraș-Severin” pentru alegerea a cinci delegați la „Marea Adunare Națională Română”; sunt aleși Gore Ion (Mehadia), Nicolae Ivănescu, dr. Alexandru Moraru, Ilie Roman și dr. Ion Sârbu, preot și istoric din satul Rudăria (acum numit Eftimie Murgu). Între delegați s-au numărat Ion Balaci din Iablanița, Matei Armaș din Petnic, Alimpie Fișteag din Globucraiova, ca să amintim doar delegații din actuala comună Iablanița. În această perioadă de zbucium și de mari frământări, și alți fii ai satului Iablanița au participat la activitatea de organizare națională și de luptă pentru înfăptuirea mult doritei uniri cu Țara. De pildă, învățătorul Ioan Terfăloagă, directorul școlii din Mehadia, originar din Iablanița (familia „Șpirt”), a fost unul dintre organizatorii învățătorimii din fosta graniță, fiind ales ca membru al Sfatului Învățătorilor Români la 21 noiembrie 1918. La Marea Adunare din Alba-Iulia de la 1 Decembrie 1918, Iablanița a fost reprezentată de Nicolae Stroescu-Vâlsăn, însoțit de fratele său, Pavel, elev de liceu. După cum s-a mai relatat, a fost prezent și căpitanul Sabin Târziu. Practic, Consiliul Național Român din Iablanița, ca și cele din Petnic, Plugova, Mehadia, cu sprijinul întregii populații, a preluat complet conducerea satului și atribuțiunile organelor administrative, distribuind populației alimente și nedând ascultare notarilor, după cum raportează rezidentului guvernamental (unguresc, bineînțeles) prim-pretorul plasei Orșova. Preluarea administrației satului a fost posibilă deoarece Consiliul Național Român dispunea de o importantă forță, Garda Națională, formată din 30 de voluntari, sub conducerea inginerului silvic Mihai Cloșan, locotenent în rezervă în armata austro-ungară.

În cele două războaie mondiale, satul Iablanița a avut grele pierderi, în primul (1914-1918) au decedat pe front, prin spitale și în prizonierat 79 de localnici, între care și Vasile Marineasa, învățător, singurul intelectual pierdut dintre pușinii care au existat atunci (a se vedea anexa nr.2).

Numărul celor căzuți (din păcate, nu pentru și în slujba neamului lor) a fost de fapt 80, căci Putnicescu Petre (n.1882) nu a fost înregistrat în registrele de stare civilă ca decedat, iar familia a fost obligată să se adreseze justiției, pentru ca, prin hotărâre judecătorească, să se înscrie decesul. Iablanicienii căzuți în cel de al doilea război mondial pe front, în spitale, prizonierat au fost în număr de 23 (a se vedea anexa nr.3), mult mai puțini decât în primul război. Explicația acestei însemnate diferențe se află în reducerea numerică a locuitorilor satului și cu deosebire prin aceea că mare parte a combatanților au servit în Batalionul de Gardă, înființat ca urmaș al celui grăniceresc (nr.13), neparticipând la lupte decât începând cu cele de la Iași. Arestarea mareșalului Ion Antonescu și capitularea României, căci de fapt capitulare a fost, la 23 august 1944, ca și evenimentele ulterioare au schimbat destinul țării, iar presiunea U.R.S.S. a dus la modificarea structurii sale politice și social-economice. Instaurarea regimului comunist, practic, n-a putut fi oprită. Dragostea de neam și atașamentul față de valorile proprii românilor, dar și îndemnul lansat prin toate mijloacele de către țările occidentale, îndeosebi de S.U.A., i-au făcut pe destui români să întreprindă numeroase acțiuni de luptă, chiar cu arma în mână, contra regimului comunist ce preluase

puterea. Nu se știa atunci că puterile occidentale ne „vânduseră” statului sovietic, astfel că „vin americanii” să ne scape de comuniști, cum credeau și sperau foarte mulți dintre români, era o naivitate, un vis imposibil de realizat. Din Iablanița (cu un însemnat grup legionar) s-au recrutat numeroși participanți la lupta contra autorităților comuniste, care au și suferit foarte mult. Așa a fost, de pildă, Zaharia Marineasa, un militant deosebit de activ, prins, judecat și condamnat la mulți ani de temniță, ispășind efectiv peste 21 în cele mai grele închisori. Nu a fost condamnat la moarte, căci, la data judecării lui, 14 această pedeapsă nu era în legislația țării. Un alt iablanicean, Ion Petchescu, de fapt venit mulți ani în Iablanița din Globurău, a atacat postul de jandarmi, dar fiind capturat, a făcut mulți ani de temniță. Dacă cei doi au avut totuși norocul să scape cu viața, nu tot astfel s-a întâmplat și cu comandorul de aviație (pensionat în urma unui accident) Petru Domașneanu, care, acționând ca partizan, a fost prins la sălașul lui Gheorghe Domilescu zis Manea, din Valea Bolvașnița; fiind încercuit de forțele securității, nu a opus rezistență și s-a predat în noaptea de 7/8 februarie 1949. A fost condamnat la moarte prin sentința nr.1091 din 21 iunie 1949 și executat la 16 iulie 1949 în Pădurea Verde – Timișoara, împreună cu alți patru partizani. Comuniștii i-au înmormântat „pe ascuns și fără nici o ceremonie religioasă” în același loc. Datorită legăturilor cu comandorul Domașneanu, au fost arestați și condamnați și Nicolae (Nicu) Târziu, învățător, Petre Nicoară, pe atunci student, devenit ulterior cadru didactic, și Ion Târziu. Cu acea ocazie a mai fost arestat și reținut câteva luni nepotul comandorului Domașneanu, Petru Domașneanu, student în ultimul an la medicină, care la scurt timp după eliberare a decedat.

Bibliografie: MONOGRAFIA SATULUI IABLANIȚA DIN JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN (DUMITRU TERFĂLOAGĂ, EDITURA MARINEASA, TIMIȘOARA 1997).